

Symposium: de kring van Spinoza: een balans van veertig jaar onderzoek
21 september 2018
Erasmus Universiteit Rotterdam, Burgemeester Oudlaan 50, Rotterdam
Zaal M2-11 Van der Goot gebouw

- 11.00-11.20: Piet Steenbakkers: ‘Spinoza’s correspondentie’.
- 11.20-11.40: Albert Gootjes: ‘Tussen vriendschap en vijandschap: Spinoza en de Cartesianen in Utrecht’.
- 11.40-12.00: Han van Ruler: ‘Spinoza in Leiden’.
- 12.00-12.20: Frank Mertens: ‘De rol van verwantschap en vriendschap in de kring van Spinoza’.
- 12.20-12.30: Afsluitende discussie.

PS: De overgeleverde brieven van en aan Spinoza vormen een bescheiden collectie, die evenwel van groot belang is voor het bestuderen van zijn denken en zijn leven. In het Spinoza-onderzoek is nog betrekkelijk weinig aandacht besteed aan het briefcorpus; enkele belangrijke bijdragen zijn die van J.P.N. Land, Carl Gebhardt en Fokke Akkerman. Recent onderzoek van Jeroen van de Ven heeft nieuwe inzichten opgeleverd. Behalve het corpus zelf komen ook Spinoza’s correspondenten en zijn netwerk aan de orde, alsmede chronologische vragen en opvallende lacunes in de correspondentie.

AG: In 1671 correspondeerde Spinoza nog op verbeterde toon met de Utrechtse Cartesiaan Lambertus van Velthuysen, maar in een brief van vier jaar later stelt hij zich onverwacht sympathiek op tegenover deze vijand. In mijn voordracht doe ik een poging om deze veranderde houding toe te lichten aan de hand van een aantal kernmomenten uit hun persoonlijk contact. Tegen deze achtergrond kan het ingewikkelde karakter van de verhouding tussen Spinoza en de Cartesianen in Utrecht scherper in kaart worden gebracht.

HvR: In de secundaire literatuur spelen Leidse academici als Burgersdijk en Heereboord traditioneel een zekere rol als het gaat om de herkomst van scholastieke concepten in het werk van Spinoza. Cartesianen als De Raey worden nog wel eens in stelling gebracht om het thema van de verhouding tussen filosofie en theologie te belichten. Maar er waren in de jaren 1660 en 1670 nog veel meer auteurs in Leiden actief van wie het werk om filosofische en historische redenen voor Spinoza’s oeuvre relevant is. Deze bijdrage zal een eerste schets geven van de overeenkomsten en verschillen tussen Spinoza enerzijds en anderzijds Heidanus, Van Hogelande, Geulincx, Bontekoe, Swartenhengst en Overkamp.

FM: Een verdediging van het belang van de kennis van familiale en vriendschappelijke relaties voor de studie van het ontstaan en de verspreiding van het vroege spinozisme, en – bij uitbreiding – voor de studie van andere vormen van heterodoxie en vrijdenken in de zeventiende-eeuwse Republiek.

- 13.20-13.40: Sonja Lavaert: ‘Prelude voor een democratische revolutie – Het politiek-filosofische project van Frans van den Enden’.
- 13.40-14.00: Wiep van Bunge: ‘Geografie en filosofie: Olfert Dapper (1636-1689) en de kring van Spinoza’.
- 14.00-14.20: Andrea Sangiacomo: ‘“Deeze hartstoght heeft geen byzondere naam”:
L. Meyer, Spinoza’s emotiestheorie en de *Onderwys in de tooneel-poëzy*’.
- 14.20-14.40: Jo van Cauter: ‘Spinoza met Erasmus’.

- 14.40-15.00: Jeroen van der Ven: ‘“Studieuze gruwelen en in de hel gesmede concepten”’. Over een onbekende Nederlandse vertaling (1674) van het *Tractatus theologico-politicus* in Willem van Blijenberghs *De waerheyt van de Christelijcke godts-dienst* (1674)’.
- 15.00-15.20: Frank Daudeij: ‘het satirische gedicht “De mislyken droom van een kat” van de hand van “drekdichter” Salomon Rustingh (1652 - ± 1710)’.
- 15.20-15.30: Afsluitende discussie.

SL: In zijn TTP (1670) verbindt Spinoza de vrijheid om te filosoferen aan een zijnsleer waarin God en de natuur inwisselbaar zijn en de kritiek van religie, metafysica en taalmisbruik aan hun politieke betekenis. Ook bij Frans van den Enden worden de principes van naturalisme zo toegepast dat ze voeren naar een politiek revolutionaire theorie van de democratie: te beginnen met zijn *Kort Verhael van Nieuw-Nederlants Gelegentheit* (1662), gesystematiseerd in de *Vrije Politijke Stellingen* (1665) en terug toegepast voor praktisch gebruik in het manuscript *Finis est in holandia erigere statum* (1674). Het grootste gevaar voor een vrije republiek gebaseerd op even-gelijke vrijheid, stelt Spinoza’s leraar Latijn, is het bedrog dat zich voordoet wanneer onwaarheden en vooroordelen worden verspreid door zogenaamde godsdiensten, geleerden en mystificerend taalgebruik. Bedrog betekent onderdrukking en dus onvrijheid die neerkomt op ongelijkheid. De slachtoffers van het bedrog kunnen evenwel het bedrog breken door zelf kennis te vormen en de vrijheid om te filosoferen op te nemen als een taak.

WvB: Olfert Dapper schreef tussen 1668 en 1688 vanuit de Anjelierstraat in Amsterdam een reeks vuistdikke, zeer populaire beschrijvingen van Afrika, Azië, de Arabische wereld en het Middellandse Zeegebied, die tot diep in de achttiende eeuw groot gezag zouden genieten. Hij stond te boek als ‘atheïst’ en zijn seculiere, naturalistische benadering van vreemde volkeren lijkt inderdaad enige verwantschap te vertonen met Spinoza’s antropologie.

AS: In een hoofdstuk in zijn *Onderwys in de tooneel-poëzy* (1670), stelt L. Meyer een emotietheorie voor die tussen Descartes en Spinoza ligt. In de lijst van emoties staat een “hartstoght [die] heeft geen byzondre naam” (*Onderwys*, 362). Die emotie is een type blijdschap die we ervaren als andere mensen blij zijn. In mijn presentatie zal ik twee punten bespreken: 1) waarom deze naamloze emotie belangrijk is voor Meyer, en 2) wat het ons vertelt over Meyer’s interpretatie van het verschil tussen Descartes en Spinoza’s emotietheorieën.

JC: In deze bijdrage vestigen we de aandacht op Deel 1 van Spinoza’s *Korte Verhandeling* en in het bijzonder op de tweede dialoog of zamenspreking tussen Erasmus en Theophilus. Aangetoond wordt dat Spinoza’s centrale boodschap in de dialoog het best wordt begrepen in het licht van Erasmus’ befaamde, maar vaak vergeten, colloquium ‘Het Goddelijke Feest’ (*Convivium Religiosum*, 1522).

JV: De Nederlandse vertalingen van de TTP en in het bijzonder de fragmenten van een onbekende vertaling in: W. van Blijenbergh, *De waerheyt van de Christelijcke godts-dienst ..., of een wederlegginge van dat godt-lasterlijcke boeck, genoemt Tractatus theologico-politicus, ..., Leiden, 1674.*

FD: Het onderwerp is de satirische representatie van de kwestie Bekker.

Iedereen is van harte welkom, maar graag opgave per email bij de secretaris van de Vereniging het Spinozahuis info@spinozahuis.nl